

۲۲۵۵۷۴۷

تاریخ اجتماعی ایران در دوره قاجار

با تکیه بر چالش‌های قانون‌خواهی در ایران

www.ketab.ir

محمدباقر مداحی

انتشارات فرانما

۱۴۰۰

سرشناسه: مداحی، محمدباقر، ۱۳۲۸

عنوان و نام پدیدآور: تاریخ اجتماعی ایران در دوره قاجار با تکیه بر چالش‌های

قانون‌خواهی در ایران / محمدباقر مداحی

مشخصات نشر: تهران، فرانما، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۴۷۱ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۲۴-۳۸-۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا

موضوع: ایران - تاریخ - قانون - جنبه‌های سیاسی - قاجاریان، ۱۱۹۳-۱۲۵۰ ق.

رده‌بندی کنگره: DSR ۱۳۱۱

رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۰۷۴

شماره کتابشناسی ملی: ۸۶۵۶۸۷۸

آدرس دفتر مرکزی و مرکز پخش تهران: خیابان آزادی، تقاطع رودکی، کوچه رامسر، پلاک ۱، واحد ۳- تلفن ۶۶۹۴۱۷۰۸-۶۶۵۷۴۶۹۳

تاریخ اجتماعی ایران در دوره قاجار با تکیه بر چالش‌های قانون‌خواهی در ایران

تألیف: محمدباقر مداحی

ناشر: فرانما

نوبت چاپ: اول - آذر ۱۴۰۰

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: فرانما

حروفچینی و صفحه‌آرایی و طرح جلد: فرانما

قیمت: ۱۴۰۰۰۰۰ ریال

سایت: www.faranama.net

حق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است و هرگونه نسخه‌برداری از آن پیگرد قانونی دارد.

انتشارات فرانما

خواننده محترم، کتابی که در جلو چشم جنابعالی قرار دارد تاریخ اجتماعی دوره قاجار با تکیه بر چالش‌های قانون‌خواهی در ایران می‌باشد که به کوشش اینجانب تهیه و تدوین شده است. این کتاب سعی کرده اوضاع و احوال و تحولات ایران را از زمان ولیعهدی عباس میرزا تا انقلاب مشروطیت به رشته تحریر درآورد.

فتح‌علی‌شاه در سال دوم جلوس خود به تخت سلطنت، عباس میرزا را به سمت ولیعهدی منصوب نمود. عباس میرزا به محض انتصابش به ولیعهدی به اتفاق عده‌ای از شخصیت‌های سیاسی و نظامی رهسپار تبریز شد و میرزا بزرگ قائم مقام (پدر میرزا ابوالقاسم قائم مقام) را که مردی مدیر و مدبر و کاردان و آگاه به مسائل مملکتداری بود به نخست وزیری منصوب کرد. عباس میرزا هنوز نوجوان بود ولی به علت مطالعه کتب خارجی به زبان فرانسوی تسلط داشت و می‌توانست ضمن مذاکره با فرستادگان و هیئت‌های سیاسی و نظامی از علوم و فنون مغرب زمین اطلاعاتی کسب نماید. از سوی دیگر میرزا بزرگ قائم مقام وزیر وی که مرد پخته در امور سیاسی و علاقمند به منافع ملی کشور بود رهنمودهای لازم را به ولیعهد ارائه می‌نمود و عباس میرزا تمام توصیه‌ها و اندرزهای وی را در حافظه و ضمیر و وجدان خود ذخیره می‌نمود. بدین ترتیب قائم مقام بزرگ توانست عباس میرزا را که در آغاز زمامداری به منزله نهالی نرسیده بود به درخت تناوری تبدیل نماید و از وی یک سیاستمدار و نظامی برجسته و ترقی‌خواه بسازد و فرماندهی جنگ بین ایران و روس را بر عهده بگیرد.

عباس میرزا وقتی شنید که در فرانسه آموزش ابتدایی رایگان و اجباری شده تصمیم گرفت که در ایران نیز مدارس تأسیس گردد که اطفال را به رایگان تحت آموزش قرار دهد و آنها بتوانند بخوانند و بنویسند. عباس میرزا در کشور ایران اولین کسی بود که در صدد برآمد یک کتاب اروپایی را ترجمه نماید. این کتاب (کنتراسیوسیال) اثر ژان ژاک روسو بود که موضوع آن یکی از عوامل معنوی

انقلاب کبیر فرانسه شد. عباس میرزا در جریان جنگ‌های ایران و روس از ضعف نظامی ایران در زمینهٔ اسلحه و مهمات و مدرن نبودن آنها و عدم آشنایی سربازان و فرماندهان نظامی با سلاح‌های پیشرفته رنج می‌برد. در آن زمان به علت موقعیت سیاسی و ژئوپولیتیکی ایران، رقابت‌های استعماری برای تسلط به هندوستان بین سه کشور فرانسه، انگلیس و روسیه به شدت در گرفته بود و آنان با فرستادن هیئت‌های سیاسی و نظامی از طرف سه کشور مزبور وارد ایران شدند و عباس میرزا توانست به وسیلهٔ آنها چه مستشاران فرانسوی و چه انگلیسی سلاح‌های مدرن از قبیل توپ و تفنگ و لباس و چکمه، فراهم کند. این سلاح‌ها در کارخانه‌هایی که در اصفهان، تبریز و دیگر شهرها ساخته شده بود، تولید می‌شدند. آمده ژوبر فرستادهٔ ناپلئون به دربار فتح‌علی‌شاه در سفرنامهٔ خود مطالبی بیان می‌کند که خواننده به عظمت افکار و نکته‌سنجی وی دچار تحیر و تعجب می‌گردد. او می‌گوید روزی عباس میرزا به من گفت: نمی‌دانم این قدرتی که شما را بر ما مسلط کرده چیست و موجب ضعف ما و ترقی شما گردیده؛ شما در فنون جنگیدن و فتح کردن و بکار بردن تمام قوای عقلیه متبحرید و حال آنکه ما در جهل و شغب غوطه‌ور و به ندرت آتیه را در نظر می‌گیریم. مگر جمعیت و حاصل‌خیزی و ثروت مشرق زمین از اروپا کمتر است یا آفتاب که قبل از رسیدن به شما به ما می‌تابد تأثیرات مفیدش در سر ما کمتر از سر شماست؟ یا خدایی که رحمتش بر جمیع ذرات عالم یکسان است خواستهٔ شما را بر ما برتری دهد؟ گمان نمی‌کنم اجنبی حرف بزن! بگو چه باید بکنم که ایرانیان را هشیار نمایم؟ آیا مانند تزار روسیه که تاج و تخت خود را ترک گفته، به تماشای شهرهای شما آمده من هم باید ترک ایران و این دم و دستگاه را گویم یا به دامن عاقلی متوسل شده، آنچه در خور فهم شاهزاده‌ای است از او بیاموزم...

این سؤالات عدیده مرا متحیر ساخت چه، در عثمانی جز مردمان جاهل بی‌فهم یا کسانی که معلومات سطحی مختصری داشتند کسی را ندیده بودم...

فهرست مطالب

بخش اول.....	۱۹
فصل اول.....	۱۹
عباس میرزا از کودکی تا بلوغ.....	۱۹
مساعی قائم مقام برای تثبیت حکومت عباس میرزا.....	۲۷
فصل دوم.....	۳۱
اصلاحات اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی عباس میرزا.....	۳۱
تحول اساسی در ارتش و نظام.....	۳۵
فصل سوم.....	۵۱
عباس میرزا از نگاه بیگانگان.....	۵۱
فصل چهارم.....	۶۵
مقایسه حکومت آقامحمدخان و فتحعلی شاه.....	۶۵
میراث بران عباس میرزا.....	۷۳
میرزا ابوالقاسم قائم مقام.....	۷۳
میرزا ابوالقاسم قائم مقام فراهانی.....	۷۴
فصل پنجم.....	۷۷
سلطنت محمدشاه و صدارت قائم مقام.....	۷۷
شخصیت قائم مقام.....	۷۸
حاجی میرزا آغاسی.....	۸۰
فصل ششم.....	۸۵

۸۵	جنایتی هولناک.....
۸۵	قلم را شکستند و به قرطاس خون ریختند.....
۹۵	فصل هفتم.....
۹۵	حاجی میرزا آغاسی بعد از کشتن قائم مقام.....
۹۶	اعمال مضحک و عجیب و غریب حاجی میرزا آغاسی.....
۹۶	امام جمعه تبریز.....
۹۸	عروسی با عزت نساء خانم دختر فتحعلی شاه.....
۹۹	مهاجرین ایروان.....
۱۰۰	سفر هرات.....
۱۰۰	رفتار و اعمال سیاسی حاجی میرزا آغاسی.....
۱۰۳	فصل هشتم.....
۱۰۳	زاهدنمایی پرنیرنگ.....
۱۱۲	خلاصه ترجمه احوال حاجی میرزا آغاسی.....
۱۱۹	فصل نهم.....
۱۱۹	میرزا تقی خان امیرکبیر (بزرگ مرد تاریخ).....
۱۱۹	اعترافات.....
۱۲۷	فصل دهم.....
۱۲۷	تلاش میرزا تقی خان برای جلوس ناصرالدین شاه.....
۱۲۷	بر تخت سلطنت.....
۱۳۰	توصیه های امیر به شاه جوان.....
۱۳۸	خانواده میرزا تقی خان.....

۱۳۹	پدر میرزا تقی خان، کربلایی قربان نام داشت
۱۴۳	جوانی و خدمت دیوانی
۱۴۷	خوی و منش امیر
۱۵۵	جلوگیری از مداخلهٔ خارجی‌ان در امور ایران
۱۶۳	فصل یازدهم
۱۶۳	نظم میرزا تقی خانی
۱۷۳	فصل دوازدهم
۱۷۳	سیاست داخلی و اصلاحات عمومی
۱۸۱	فصل سیزدهم
۱۸۱	کنسلی‌توسیه
۱۸۵	فصل چهاردهم
۱۸۵	میرزا آقاخان نوری و عزل امیر
۱۹۷	فصل پانزدهم
۱۹۷	آن سبب شکست و این پیمان ریخت
۱۹۷	فرمان قتل
۲۰۳	فصل شانزدهم
۲۰۳	وقایع دوران هفت‌ساله میرزا آقاخان
۲۰۶	خیانت‌های میرزا آقاخان نوری
۲۰۹	بخش دوم: چالش‌های قانون‌خواهی در ایران
۲۰۹	فصل اول
۲۰۹	ورود مظاهر تمدن اروپا به ایران و دگرگون شدن اندیشه‌ها

۲۲۱	فصل دوم.....
۲۲۱	ریشه‌های فکری انقلاب مشروطیت.....
۲۲۷	وفات میرزا محمد کاظم.....
۲۳۳	فصل سوم.....
۲۳۳	مأموریت‌های سیاسی داخلی و خارجی میرزا صالح.....
۲۳۷	نخستین روزنامه‌نگار و روزنامه در ایران.....
۲۴۲	پارلمنت (مشورت‌خانه).....
۲۴۵	فصل چهارم.....
۲۴۵	سیر نوسازی در ایران و خاورمیانه و اروپا.....
۲۵۹	فصل پنجم.....
۲۵۹	میرزا فتح‌علی آخوندزاده.....
۲۶۳	فصل ششم.....
۲۶۳	محمدخان سینکی (مجدالملک).....
۲۶۷	فصل هفتم.....
۲۶۷	عصر سپهسالار.....
۲۶۷	میرزا حسین سپهسالار.....
۲۷۵	میرزا یوسف مستشارالدوله.....
۲۸۷	فصل هشتم.....
۲۸۷	میرزا عبدالرحیم طالبوف (۱۳۲۹-۱۲۵۰ ه.ق.).....
۲۹۷	فصل نهم.....
۲۹۷	طراح سازش مذهبیان و غرب‌گرایان.....

۳۰۱		حاج شیخ هادی نجم‌آبادی
۳۱۰		سید محمد طباطبایی
۳۱۲		ظهور مردان بزرگ
۳۱۵		فصل دهم
۳۱۵		زمینه‌های بیداری ایرانیان
۳۱۵		۱. ارزش‌های اسلامی
۳۱۶		۲. اندیشه‌های اصلاحی
۳۱۹		انتشار روزنامه
۳۲۳		فصل یازدهم
۳۲۳		زمینه‌های طغیان
۳۲۵		ستمگری شاه و شاهزادگان
۳۳۱		نظری به وضع روحانیت از زمان صفویه
۳۳۲		ستمگری حکام
۳۳۳		گرایش به فساد
۳۳۴		بحران اقتصادی
۳۳۵		اعطای امتیازات
۳۳۸		ماجرای مسیو نوز بلژیکی
۳۴۱		فصل دوازدهم
۳۴۱		چند گام به سوی انقلاب شمارش معکوس
۳۴۳		سفر سوم شاه به فرنگ
۳۴۴		مسائل روسیه

۳۴۵		واقعه کرمان
۳۴۷		داستان عسگر گاریچی
۳۴۷		بازگشت شاه
۳۴۸		حادثه بانک
۳۵۱		وقایع ماه رمضان ۱۳۲۳ ق.ه
۳۵۲		گران شدن قند و ظهور انقلاب
۳۵۳		مهاجرت صغری
۳۵۶		شهادت سید عبدالحمید
۳۵۹		فصل سیزدهم
۳۵۹		تهران پس از مهاجرت علما (تحصن در سفارت انگلیس)
۳۶۱		تحصن در سفارت انگلیس
۳۶۱		جنبش مردم در شهرستان‌ها
۳۶۳		صدور فرمان مشروطیت
۳۶۶		افتتاح مجلس
۳۶۶		تدوین نظام‌نامه انتخابات
۳۷۰		افتتاح مجلس
۳۷۱		تدوین قانون اساسی
۳۷۲		مرگ شاه
۳۷۲		محمدعلی شاه و مشروطیت
۳۷۳		تاجگذاری محمدعلی شاه و بی‌اعتنایی به نمایندگان مجلس
۳۷۴		ورود نمایندگان تبریز به تهران

۳۷۸	 ۲۷ ذی حجه ۱۳۲۴
۳۷۸	 تدوین متمم قانون اساسی
۳۸۰	 احضار میرزا علی اصغر خان اتابک اعظم
۳۸۲	 خیانت سعدالدوله
۳۸۲	 واقعه میدان توپخانه
۳۸۴	 فتوایه علمای نجف در طرفداری از حکومت مشروطه
۳۸۵	 سوء قصد به محمدعلی شاه
۳۸۹	 فصل چهاردهم
۳۸۹	 جنگ محمدعلی شاه با آزادی خواهان و
۳۸۹	 به توپ بستن مجلس
۳۹۴	 سرنوشت آزادی خواهان
۳۹۹	 فصل پانزدهم
۳۹۹	 ظهور ستارخان
۴۰۳	 تأثیر قیام ستارخان بر سایر شهرهای ایران
۴۰۶	 قیام سپهدار تنکابنی
۴۰۸	 درماندگی محمدعلی شاه و چاره جویی او
۴۰۹	 حرکت قوای بختیاری برای تصرف تهران
۴۱۱	 تعیین تکلیف محمدعلی شاه
۴۱۴	 بی علاقه‌گی احمدشاه به سلطنت به جای پدر
۴۱۵	 بازگشت محمدعلی شاه و آخرین تلاش او
۴۱۷	 بخش سوم